

ELENA GRINAVECKIENĖ

VIDŽIŲ APYLINKIŲ LIETUVIŠKOS KILMĖS VIETOVARDŽIAI

Straipsnyje mėgina nustatyti šiuo metu (1991 m. mūsų tyrinėjimų duomenys) Vidžių apylinkėse (Breslaujōs raj. Vitebsko sr. Baltarusija) daugumos gyvai vartojamų vietovardžių lietuvišką kilmę. Jo pagrindą sudaro su Vidžių miesteliu susiekiančių ar gretimų kaimų (Vidžiški = Vidiškiai, Laibūnys = Laibūnai, Pakulnja) smulkioji toponimija ir vardai kai kurių kaimų, išsidėsciusių aplink Vidžius 3–5 km spinduliu. Pagrindiniai medžia-gos informatoriai – Jānas Šnipas (g. 1933 m. Laibūnuose, gyvena Vidiškiuose), Marijā Gasperovič (g. 1912 Laukiškiuose, gyvena Vidiškiuose), Juziukas Šnipas (g. 1910 m. Laibūnuose, ten ir gyvena), Stefānija Treigys (g. 1911 m. Pakulnioje, ten ir gyvena), Ceciliija Treigis (g. 1914 m. Biciūnuose, ten ir gyvena), Veronika Šnip (g. 1935 m. Vidiškiuose, ten ir gyvena) ir kiti. Jano Šnipo ir Veronikos Šnip seneliai, o visų kitų pateikėjų tėvai (dažniausiai motinos) kalbėjo lietuviškai. Tyrimų metu visi pateikejai tarpusavyje ir su mumis kalbėjo vietine baltarusių šnekta, Marija Gasperovič su mumis kalbėjo lenkiškai, su savo vaikais – rusiškai. Vidžiuose yra rusiška mokykla su viena baltarusiška visai negausia klase. Miestelis – internacinalinis, turintis 2150 gyventojų. Pagal tautybę pirmoji vieta priklauso baltarusiams, antroji – lenkams, trečioji – rusams, ketvirtoji – totoriams, penktoji – čigonams, šeštoji – lietuviams, septintoji – moldavams, aštuntoji – ukrainieciams. Vietinių lietuvių Vidžiuose nepasitaikė sutikti. Sutiktieji buvo atsikėlę iš Lietuvos (daugiausiai iš Utenos raj.).

Straipsnyje nagrinėjamos baltarusiškos tiriamojos regiono vietovardžių formos yra visos išgirstos iš pateikėjų lūpų ir pertikrintos iš skirtingų kelių kartų žmonių. Visi tie vietovardžiai su savo variantais čia surašyti abécélés tvarka, nurodant kiekvieno jų lokalizaciją. Kartu pateikiamas kiekvieno jų mūsų girdėtas Čapsų apylinkių lietuviškuose kaimuose – Bielūsiškėje, Eitminiškiuose, Júodelenuose ir kt. (ty kaimų šnekta mūsų tirta 1977 ir 1991 m.) ar galimas lietuviškas atitikmuo. Vietovardžiai visais atvejais lyginami su giminingais lietuvių vietovardžiais ir pavardėmis tiek vartojaus Lietuvoje, tiek Čapsų lietuvių šnektoje, su mūsų bendriniais žodžiais. J. Rapanovičiaus kirčiuotu Vitebsko srities vietų vardų žodynu (SNVV) naudotasi kaip oficialiomis vietovardžių formomis ir jos pateikiamas (jei tik turimos) po mūsų užrašytųjų vietine baltarusių šnekta. Žinoma, jų fonetika neparodo vietovardžiuose tiriamo lietuviškos kilmės sprogstamojo *g* ir kitų fonetinių dalykų, pasitaiko, kad žodyne užrašytosios vietovardžių formos skiriasi nuo mūsų užrašytųjų.

Vieni tokii skirtingumai — tai, mūsy nuomone, netikslūs užrašymai (sakysim, mūsy tiksliai užrašytas kaimo vardas *Jadásali*¹ visiškai atitinka Apso šnekto nekirčinoto uo vertimo į a dėsnį, plg. jos *vasýs~úosis*, *Ja·dažemýs* < *Juodažemýs* "Eitminiškių kaimo kalnas"; žodyne turima to vietovardžio forma *Judásali* greičiausiai yra netikslus *Jadásali* užrašymas), kity skiriasi kirčio vieta (pvz., mūsy išgirsta *Blažýski*, *Kárčmiški*, *Kupíški*, žodyne pateikiama *Blažýski*, *Karčmiški*, *Kúpiški*; tai, galimas daiktas, skirtingo vietovardžių užrašymo laiko padarinys), trečiųjų žodyno formų pavidalas yra artimesnis negu mūsy užrašytųjų buvusiai lietuviškai lyciai, taigi yra senesnis, mažiau subaltarusintas (pvz., *Eivídavičy* k., o mūsy turimos net 4 to vietovardžio formos — *Avidiány*, *Avídavičy*, *Aivídavičy*, *Vidiány*). Pastarosios formos, mūsy nuomone, žodyno autoriaus bus imtos iš ankstesnių (senesnių) šaltinių ir padeda tiksliau identifikuoti vietovardžio lietuvišką lyti bei tvirčiau pagrįsti mūsy nuomonę. Žodyne esama šio regiono vietovardžių su gryna baltarusių literatūrinei kalbai būdinga sudvigubinta žodžio galo priebalsių *cc* fonetika, nors Vidžių baltarusių šnektoje tokio priebalsių sudvigubinimo neturima. Sakysim, žodyne rašoma *Antaprúcce* (p. 25), o čia iš tikro turima *Antaprúci* ir pan. M. Birylos ir A. Vanago studija (LEBA), kur, be kity, nagrinėjami ir Breslaujos raj. viety vardai, mūsy pasinaudota tik oikonimų lyginimui, nes joje oikonimai pateikti nekirčiuoti ir nenurodoma tikslis jų lokalizacija (visur pateikiamas tik vietovardžių buvimo rajonas). Be to, neretu atveju studijos vietovardžių užrašymai, būdami pateikti "pa spiskach administracyjnaha padažiu BSSR" (p. 8), skiriasi nuo mūsy užrašyty žmonių vartojamųjų formų.

Abražiški k. (of. *Abražíški*). Priesaga -iški čia, be abejo, pridėta prie pavardės *Ambrāzas*, kurio šaknies *m* prieš *b* galbūt galėjo išnykti tiek dėl assimiliacijos (plg. liet. *klīm̄ti*<*klīm̄pti*, *añkapis*<*añtkapis* ir kt.), tiek dėl kity priežascių; plg. dar pvd. *Ambrāzas* (LPŽ I 93), k. *Ambražiškiai* (LATS 8).

Alsiniški k. (of. *Alsíniški*). Priesaga -iški čia greičiausiai turejo būti pridėta prie liet. pavardės *Aleksýnas*, kuri sinkopės keliu galbūt galėjo išvirsti į * *Alsýnas*. Dėl galimo tokio virtimo plg. Apso liet. šnektoje turimą *jázmas*<*jázminas*, *mirtukas*<*minturùkas* "menturiukas", *žarà*<*žarijà* ir kt. Pastebtinė, kad baltarusių šnektose atstovai oikonimo kirčiuotą i tebetaria beveik kaip liet. *y*. Tas faktas irgi galėtų bent iš dalies paremti tokį spejimą. Šiaip pavardė *Alsýnas* liet. antroponimijoje neužfiksuota. Ji teikiama tik A. Salio

¹ Vietos baltarusių šnektose lietuviškos kilmės vietovardžiai čia pateikiami lotyniškais rašmenimis. Tarminiu pavyzdžiu fonetinė transkripcija vartojama tik išimtiniais atvejais ir supaprastinta. Suužpakalinti balsiai *e*, *é* ir *i* po depatalatalizuotų priebalsių pavyzdžiuose pateikiami *ə* ir *y* rašmenimis. Lietuviškas gomurinis *n* prieš *k*, *g* baltarusiškuose pavyzdžiuose pateikiamas su pailginta kojele. Tašku balses dešinajame šone aukštai žymimas tik liet. pavyzdžiuose nekirčiuotų balsių ilgumas. Kableliu priebalsės dešinajame šone aukštai žymimas tik pirmasis suminkštintas priebalsis, o baltarusiškai tariamų vietovardžių žodžio gale — kiekvienas rinkštatas priebalsis.

kaip jo paties dirbtinai atlietuvinta ar galima Vilniaus krašto lenkų pavardės *Alsevičius* lytis (Salys 309). Oikonimo kildinimas iš taip pat nebuvėlės (greičiausiai A. Salio atlietuvintos lenkų pavardės *Alsevičius* lyties) *Alsionis* (LEBA 13), mūsy nuomone, gana abejotinas ir dėl nesutampančių pavardžių priesagų.

Antaprūci "pv. Ožkaragių kaime". Priešdėlis *anta-* čia pridėtas prie čia pat turimo ežero vardo *Prūta*. Dėl pastarojo kilmės žr. LHEŽ 266.

Aškaragi k. (of. *Aškaragi*). Oikonimas grynai liet., dvikamienis. Tai terminė Apso šnekto lytis *a*škarāgai~*Ožkarāgai*<*ožkà+rágas*, dar žr. LEBA 97.

Avidiány, Avidavičy, Aividavičy, Vidiány k. (of. *Eivídavičy*). Viros oikonimo formos vartojamos, galima sakyti, kone greta. Sakysim, išgirdus vieną jų ir perklausius pakartotinai, jau dažniausiai išgirsti ne tą pačią lyti. Labiausiai suslavėjusios oikonimo lytys su baltarusiška priesaga -avič. Apso liet. kaimuose oikonimo formos taip pat variantinės – *Aividénai* (:*avidénuosai sanñaū lietūviškai nūke* "kalbėjo"), *Avidénai* (:*momà jintà iš avidénu*), *Vidénai* (:*vidénuosa jir daūk sanū*). Pirminė liet. oikonimo forma – *Eivydénai*. Tokią jo formą iš dalies patvirtina ir oficialioji lytis. Oikonimas kilęs iš dvikamienio liet. vardo (pavardės) *Ei(t)vydas*, plg. Salys 271. Formos *Avidénai* ir *Vidénai*, be abejo, išsirutuliojusios liet. kalbos dirvoje iš *Aivydénai* (<*Eivydénai*) nekirčiuotam skiemenui -ai- suvienbalsėjus, vėliau jam sutrumpėjus (ar ir visai nukritus) turbūt dėl lengvumo ar patogumo tarti bei dėl formos supaprastinimo. Plg. dar liet. *Vadžirys* (<*Vaičirys*), Apso apyl. ež. *Daublys* vietas liet. tariamą *dablis* (pasitaikė išgirst ir *da-blis*), bet *daubl-a* ~ *Daublio* (gen.), *daubli* ~ *Daubli* (acc.). Panasių nekirčiuotas grynasis dvigarsis yra suvienbalsėjės ir kai kurių kity šio regiono vietų vardų formose. Štai *Eitminiškai* Apso liet. šnekoje turi net keletą savo vardo formų: *Eidmeniškai*, *Aidminiškai*, *Adminiškai*, *Adyminiškai*, *Jadminiškai*. Šaknies *d* šiuo atveju greičiausiai atsiradės iš *t*, jam šnekoje toje pozicijoje (prieš *m*) suskardėjus. Gretimoje baltarusių šnekoje oikonimo forma taip pat įvairoja – *Adimiániški*, *Adymiániški*, *Admianiški*, *Jadmeniški*. Čia pastebėtas nekirčiuoto Apso šnekto *ai*-(<*ei*-) nedėsnings fonetinis kaitaliojimas greičiausiai dėl žodžio semantikos nusitrynimo. Tokia šio dvigarsio kaita bus persimetusi ir į baltarusišką vietovardžio formą. Tas pats yra atsitikę ir su šių vietų kaimo vardu *Eitminai* (Apso liet. taria *Aitminai*, *Atmina*, *Acmina*, baltarusių šnekoje paplitusios jo formos *Acmiány, Jacmiány*.

Ažúbali k. Apso šnekto bendrinis žodis *ažúbalai* šiuo atveju tapęs oikonimu. Plg. Apso apyl. Júodeleny k. balos vardą *Ažúbalai*, taip pat k. vardus Lietuvoje *Ažúbalai* (LATS 19). LEBA 92 minimas Breslaujos raj. brus. oikonimas *Ažuboli* dėl klaidingai pateiktos jo šaknies fonetikos greičiausiai yra šio regiono nebuvėlis.

Ažúgiry k. Apso liet. šnekoje oikonimas pažįstamas kaip *Ažugirai*, kilęs, be abejo, iš bendrinio žodžio *ažúgirai*, kuris savo ruožtu sudarytas iš šaknies *girià* ir rytų liet. priešdėlio *ažu-*. LEBA 92 minima Breslaujos raj. oikonimo lytis *Ažugery* yra daugiau suslavėjusi: nekirčiuotas jos šaknies

si išverstas į e. Toks balsio i virtimas būdingas ir tiriamojo regiono vietų vardams.

Bagdziúny k. (of. *Bagdziúny*). Oikonimas kilęs iš liet. pavardės *Bagdziūnas* ~ *Bagdžiūnas*, plg. LPŽ I 155.

Barkuniški k. (of. *Barkuniški*). Apso šnektoje oikonimas lietuviškai skamba *Barkuniškė*. Kilęs iš pvd. *Barakūnas* ar *Burkūnas* (plg. LPŽ I 190, 357), o gal net iš dirbtinai atlietuvintos *Barkausko* pvd. lyties **Barkūnas* (Salys 318) ir priesagos -iški. Plg. dar *Barkuniškis* k. (LATS 28).

Biciúny k. (of. *Biciúny*). Vardas sietinas su liet. pavarde *Biciūnas* (LPŽ I 248) ir k. vardu *Biciūnai* (LATS 34).

Blažyški k. (of. *Blažyški*). Plg. liet. pvd. *Blažys* (LPŽ I 274) ir priesaga -iški bei vs. *Blažiskės* (LATS 37). Oikonimo kilmės šaltinio kirčiavimas (*Blažys*, taip pat *Blažej*) kalba turbūt apie oficialiosios jo formos kirčiavimo naujumą.

Bumbiála "kln. *Blažiškių kaime*". Vardas išlaikęs Apso liet. šnektais būdingą dvigarsį um vietoje bendrinės kalbos am, priebalsio l kietinimą prieš ē. Plg. liet. *Bambélé* kln. Stakliškėse ir kitur (LVK). Vietovardžiai kilę iš bendrinio žodžio *bambélé* "kokš pasipūtimas, pakilimas".

Dárymy "l. *Laukiškių kaime*". Vardas yra liet. *Dárymai* "laukų vardai daug kur Lietuvoje" (LVK) tiesioginis atitinkmuo, kilęs iš bendrinio žodžio *dárymai* "šlapios vietas, raistas".

Filáici k. Oikonimo priesaga neabejotinai lietuviška -aičiai. Šaknis keliam tikry abejonių. Priebalsis f liet. vietovardžiuose nėra įprastas. Tačiau yra pamato manyti, kad tas f čia galėtų būti atsiradęs iš p (šnektoje užfiksavome atvejy, kai dėl mescionisko ipročio pasiroyditi "kultūringesniais", ypač lenkiškesniais, baltarusių *plánka* "kartelė", pras "laidynė", *pigúlka* "tabletė" ir kt. čia kartais tariami kaip *flánka*, *fras*, *figúlka*). Tada turėtume šaknį pil- ar pel-, o ši galimybė visai įmanoma. Tokiu būdu ši vietovardžių galbūt galėtume gretinti prié *Pilaičių* ar *Pelaičių* tipo tikriniai vardų (plg. LATS 237, 242, taip pat pv. vardus *Piláitės*, krūmy vardus *Piláičiai* ir pan. – LVK).

Galalóuki "dr. *Bičiūnuose*". Plg. liet. kaimų vardus *Galùlaukė*, *Galùlaukiai*, *Galùlaukis* (LATS 77), taip pat laukų vardus *Galùlaukė* (LVK), kilusius iš bendriniių žodžių *galùlaukė*, *galùlaukis* ir pan.

Gertoklínia "mš. dalis Pakulnios kaime". Plg. liet. *Girtuoklýné* "mš. vardai" (LVK), kilę iš bendrinio žodžio *girtuoklýnc*, "girtuoklynas". Vietovardžio šaknies nekirčiuoto i virtimas e ir priesagos uo virtimas o – tipiški šio arealo lituanizmų baltarusejimo padariniai (plg. LKB 125, taip pat k. *Ažúgery* < *Ažúgiry* – LEBA 92).

Gilútā "b. *Bičiūnuose*". Plg. liet. pv. vardą *Gilütà* (LVK), k. vardą *Gilütà* (LATS 48). Vietovardžių šaknis būdvardinė (*gilùs*) turi retą priesagą -ūta.

Jacmiány, Acmiány k. (of. *Eitmiány*). Oikonimas gryna lietuviškas, dvikamienis, kurio pirmasis démuo jac-(ac)-<eit-, antrasis – men-(<min-greičiausiai baltarusejant). Tai pavardės *Eitminas* vedinys. Plg. Salys 344; LPŽ I 570. Pirmosios dvi oikonimo formos subaltarusejusios stipriaus, bet apslavinta ir oficialioji forma. Apso lietuvių (netolimas *Šalakuñdz'v* ~ *Šalakañ-*

džių kaimas) kaimą vadina *Aicminai*, Bielūsiškės – *Aeminai*, *Atminai*. Baltarusiška forma *Jacmiány* greičiausiai bus susiformavusi iš ankstesnės (seunesnės) lyties *Eicminai*, jų šaknies *ei-* suvienbalsėjus (plg. analogiškus atvejus *Avidiány*<*Aividiany*<*Eividiany*<*Eivydénai*, liet. *Vadžirys*<*Vaičirys* ir kt.).

Jadásali k. (of. *Judásali*). Plg. liet. k. vardus *Júodasalé* (LATS 109), *Juodasalis* (LEBA 97). Vietovardžiai kilę iš žodžių *júodas* ir *salá* "sodžius".

Jarkánc k. (of. *Jarkancy*). Be jokios abejonės, oikonimas kilęs iš pavardės. Iš kokios - nera aišku. LEBA 55, 58 *Jarkancy* kildina iš baltarusių pvd. *Jarkovič* ir kartu kvalifikuoja jį kaip priesagos *-ancy* vedinių. Tačiau šie du démenys formos *Jarkancy* jokiu būdu nesuformuotas (būty **Jarkovičancy*). Vadinas, tokis oikonimo kilmės aiškinimas nera pagrįstas. Galima būty įtarti, kad *Jarkancy* šaknis – tai pvd. *Juřkus* (plg. LPŽ I 870), tačiau dabar pagrįsti *jur-* virtimo i *jar-* galimybę trūksta duomenų. O gal *Jarkancy* kilęs iš dvikamienės pavardės, kurios pirmasis démuo – *jar-(jer-)*, antrasis – *-kant*. Tačiau *jar-(jer-)* pirminė (lietuviška) forma taip pat gana problematiška, kadangi lietuvių vardoje tokio démens lyg ir neturima. Remiantis vietas baltarusių šnektofonetika, yra pamato įtarti, kad *jar-* – tai per *jer-* laipsnių suuzpakalejės baltarusiams ne visai įprastas lietuvių dvibalsis *ir-* (dėl tokios galimybės plg. čia vartojamą irgi gana neįprastą taip pat skolini *andýk* "kalakutas" vietoj rusiško *indýk*, dar plg. čia kartais pasitaikantį liet. kilmės vietovardžių nekirčiuoto trumpojo i vertimą i e – *Gertoklinia*<*Girtuoklyné*, *Ažúgery*<*Ažúgiry*<*Ažúgiriai* ir kt.). O kaip kvalifikuoti démenį *jir-*? Pastarasis taip pat galbūt galėtų būti ne pirminis o, kaip kartais svetimžodžiuose pasitaiko, kilęs iš *gir-*. Dėl galimo tokio *jir-<gir-* plg. ir liet. kai kurių svetimžodžių tarimą. Sakysime, įprastasis *generolas* mūsy šnektose kai kur vadinas *jenerolu*, o pavardė *Gierta* išverčiama i *Jíerta* (LPŽ I 665) ir pan. Jei tai pasirodytų įtikima, oikonimą *Jarkancy* būty tam tikro pamato laikyti liet. *Girkanciai* ir kildinti iš liet. pvd. *Girkantas*. Plg. Lietuvoje turimą pvd. *Girkantas* (LPŽ I 675), k. vardą *Girkantai* (LATS 87).

Júravič k. (of. *Júravičy*). Apso liet. šnektoje oikonimas pažistamas forma *Jureńai* (tarm. *Jurénai*). Vietovardis neabejotinai kilęs iš pavardės *Júras* (LPŽ I 863) ir priesagos *-énai*. Baltarusišką priesagą jis yra išgijęs jau subaltarusejęs.

Kálniški k. (of. *Kalniški*). Tai aiškus priesagos *-iski* vedinys iš liet. pvd. *Kałnius* (LEBA 22), dar plg. pvd. *Kałnius* (LPŽ I 899), taip pat k. vardus *Kálniškė*, *Kálniškiai*, *Kálniškis* ir kt. (LATS 118).

Karaliúnskaje vóziara "ež. Pakulnioje". Tai sudėtinis liet. kilmės hidronimas, kurio pirmasis démuo – pvd. *Karaliúnas* (plg. LPŽ I 919).

Karciúta "pv. Laibūnuose". Vietovardis turbūt sudarytas su priesaga *-iuté*, o jo šaknis pagal savo fonetinę išraišką galėtų būti sietina su pievy vardais *Karčià*, *Kařčiabalé*, *Kařčiabalís*, mišky vardais *Kařčius*, *Kařčiakalnis* (LVK), upelių vardais *Karčiùpé* (LVK), *Kařčiupis*, *Karčiupýs* ir kt. (LUEV 68). Kokia šaknies *karč-* kilmė? LHEŽ 147 *karč-* šaknies upėvardžius sieja su bendriniu žodžiu *kartùs* "gailus, aštraus skonio". Toks siejimas *karč-* šaknies minimiems upėvardžiams galėtų būti ir visai priimtinės. Tačiau mūsy

atveju jis ne visai tikty, nes *Karciūta* sudaryta su priesaga (ji greičiausiai mažybinė), kuri tegali būti pridedama prie daiktavardžių. Vadinas, *karc*-šaknis yra daiktavardis, ne būdvardis. Ir, galimas daiktas, ji kildytina iš kito šaltinio. O juo linkę laikyti daiktavardį *karčiai* "nenupjauta ilgesnė žolė tarp pradalgij". Turimoji *karčiai* reiksmė kaip tik charakteringa baloms bei šlapiomis pievomis, kur faktiškai dažnai neįmanoma žolės tinkamai nupjauti. Dar plg. dalyvį *karčiuotas* "su palikta nenupjauta žolė tarp pradalgij", *karčiuoti* "pjaunant palikti tarp pradalgij nenupjautos žolės". Remiantis lingvistinės geografijos duomenimis yra pamato manyti, kad *Karciūtos* priesaga greičiausiai bus buvusi -iūlē, itin būdinga tiek Apso, tiek ir gretimoms Lietuvos šnektoms.

Kárčmiški k. (of. *Karčmíški*). Tai sudurtinis oikonimas, kurio pirmasis dėmuo galėtų būti sietinas tiek su bendriniu daiktavardžiu *kártis* (pastarasis šiam arealui nesvetimas, pvz., Apso šnektose sakoma: *kartélė rūbam pakárt*), tiek su žodžiu *karčiai* "nenupjauta žolė tarp pradalgij", dar plg. *Karciūta*, taip pat mikrotoponimas *Karčios* "krantai, krūmai" *Karčiakalnis* mš. (LVK). Oficialiosios oikonimo formos skirtinga kirčio vieta įpareigoja atsakingiau tyrinėti vietovardžių kirčiavimą vietose.

Kudrýški "ln. Pakulnjoje". Tai kúdra šaknies ir priesagos -iškiai liet. kilmés mikrotoponimas, plg. dar hidronimų vardus *Kúdrà*, *Kúdrélis*, *Kúdréle*, *Kúdriukas*, *Kúdriai* (LUEV, 81) jy etimologija (LHEŽ 169), taip pat mikrotoponimus *Kúdra*, *Kúdros* ir kt. (LVK).

Kúmša "b. Bičiūnuose". Mikrotoponimas kilęs iš rytų Lietuvos šnekty bendrinio dialektizmo *kumšà* "žabais, virbais išklotas kelias klampi vieta" ~*kamšà*. Dar plg. liet. hidronimus *Kamšà*, *Kamšélė*, *Kamšupis* (LUEV 67; LHEŽ 145), taip pat mikrotoponimus *Kamšà*, *Kamšià*, *Kamšélė* ir kt. (LVK).

Kupčeli k. (of. *Kupčéli*). Oikonimas yra pavardinės (pravardinės) kilmės (plg. pvd. *Kupčius* – LPŽ I 1127) priesagos -eliai vedinys.

Kupiški k. (of. *Kúpiški*). Oikonimas yra pavardinės kilmės (plg. pvd. *Kúpas*, *Kúpé*, *Kupýs* – LPŽ II 1126–1128) priesagos -iškiai vedinys. Pastebtina, kad kirtis oikonimo priesagoje yra mūsų gerai išgirstas.

Laibúny k. (of. *Laibúnys*). Oikonimas yra pavardinės kilmės (plg. pvd. *Laibiniš* – LPŽ II 16) priesagos -ūnai vedinys. Plg. dar Lietuvos mikrotoponimus *Laibúnai* rst., plk., *Laibúniské* dr., *Laibúciai* pv., *Laibükai* l. (LVK), taip pat *Laibutiškés* k. (LATS 151) bei bendrinius žodžius *laibikas* "ilgas siauras rėjis", *laibūnė* "medžio laibgalys".

Laukiški, **Lóukiški** k. (of. *Lóukiški*). Oikonimas yra kilęs iš pvd. *Laukýs*, *Laükis* ir priesagos -iškiai (LEBA 24). Užfiksuota dvi jo formos – su kirčiu priesagoje – ji dažnesnė ir su kirčiuota šaknir i – ji retesnė, tačiau sutampa su oficialiaja (mūsų supratimu, ji labiau subaltarusejusi). Dar plg. k. *Laukiškés*, *Laukiškiai* (LATS 154), pv., mš. *Laukiškis* ir kt. (LVK).

Lataníški k. (of. *Lataníški*). Oikonimas greičiausiai sudarytas iš pvd. *Lätena*, *Lätenas* ar *Latinis* (plg. LPŽ II 28) ir priesagos -iškiai. Plg. dar pvd. *Latanauskas*, kuri, mūsų nuomone, pamatuotai kildinama iš lētena (LPŽ II 28), pv. *Lataníškiai* (LVK).

Liepasal' kln. Mikrotponimo formos dēmenys — turbūt žodžiai *liepa* ir *salà*. Plg. kai kuriuos kitus jo lietuviškus giminaičius — *Liepasalé* kln., *Liepasalė* "ežero sala", *Liepasalis* mš. ir kt. (LVK).

Límarka "b. Pakulnioje". Vardas — aiškus lituanizmas, kurio tiesioginis atitikmuo *Límarka*, reikšme "bala, pieva, pelkė, griovys" gausiai sutinkama Lietuvoje (LVK) <*límarka*<*linmarka* (LKŽ VII 516).

Liun "b. Pakulnioje". Tai neabejotinas liet. *Liūnas* (LVK) <*liūnas* tiesioginis atitikmuo.

Lú̄nka "l. Pakulnioje". Vardas išlaikęs rytų aukštaičių šnekty dvigarsį *un*, atliepiantį bendrinės kalbos *an*, plg. liet. *Lankà*, *Lañkos* ir kt. mikrotponimus (LVK)<*lankà*.

Málina "b. Pakulnioje". Mikrotponimas, be abejonės, sudarytas su priesaga *-iné* iš šaknies *-mol*, Apso šnektoje (ypač seniau) tariamas su išlaikytu senuoju ilguoju *a~o* (bendrinės kalbos) — *mális*, plg. liet. mikrotponimus *Mólíné*, *Molýné* ir kt. (LVK), k. *Móliné*, *Molýné* ir kt. (LATS 189–190).

Marúga "upė, tekanti per Vidžius iš Vidžių ežero, įteka į Dysną". Hidronimo priesaga *-uga*, šaknis ne visai aiški. Yra nuomonė, jog ji galėtų būti gretinama su upės *Mara* yardu (LHD 192). Įrodymų nepateikiama. Remdamiesi Apso šnektofonetika, esame linkę pasiūlyti savo samprotavimus ir juos pagrįsti. Vietovardžio nekirčiuotoji šaknis *mar-*, panašiai kaip šnekto upėvardis *Dablys*<*Daublys* (plg. *Daúblio*, *Daublí*...), ežero vardas *Saliažory*<*Sauliažeriai* ar kaimų vardai *Atninai* (brus. *Acniány*, *Jacińany*)<*Aitminai*<*Eitminai*, *Avidénai* (brus. *Avidiány*, *Avidavičy*), *Adminiškiai* (brus. *Admiňski*, *Adimiániški*, *Adymiániški*, *Jadmeniški*), taip pat liet. *Vadžirýs*<*Vaičirýs* ir pan. visai įtikinamai galėtų būti išsirutuliojusi iš **maur-* ir tuo būdu būti sietina su *máurais* — plūdenomis, kurios prazysta ne tik visoje *Marugoje*, bet ir visose pelkėse, kuriomis jি prateka. Taigi yra pamato manyti, kad *Marúga* kilusi iš **Maurūgà*. Pastebétina, kad **Maurūgà* visai gerai prisiderintų prie kity retų šios liet. priesagos vedinių, ypač tokių, kaip *moliūgà* "molyne" ir kt. bendriniių liet. kalbos žodžių (plg. LKG 361). Kartu svarbu atkreipti dėmesį, jog. liet. vardyne *mar-* šaknies vedinių nerasta, o *maur-* — ypač gausu — tai mikrotponimai *Máurijos*, *Maurýnas*, *Maurágé*, *Máurupis* ir kt. (LVK). Tai, mūsy nuomone, irgi kalbėtų *Marúga*<**Maurūgà* naudai. Plg. dar kaimo vardą *Maurūčiai* (LATS 174).

Meškéli k. (of. *Miaškeli*). Oikonimas yra liet. priesagos *-eliai* ir pavardės *Meškà*, *Meškýs* (plg. *Meszko*—*Meška* — Salys 403) vedinys (LEBA 76). Plg. dar k. vardus *Meškéliai* (LATS 180), taip pat mikrotponimus *Meškélés*, *Meškélė*, *Meškélis*, *Meškéliai* ir kt. (LVK).

Mikúci k. (of. *Mikúci*). Tai lituanizmas, kurio priesaga *-učiai* pridėta prie pavardės *Mikas* (plg. pvd. *Mikas* LPŽ II 228, taip pat LEBA 87), dar plg. liet. mikrotponimus *Mikušké*, *Mikutà* ir kt. (LVK).

Namáviecia "l. Pakulnioje". Mikrotponimo lietuviškumu neabejojama: tai *Namávieté*, turinti savo atitikmenę ir Lietuvoje — *Namávieté* dr., pv., gn., mš., krm., *Namávietés* krm., mš. ir kt. (LVK). Visų jų kilmės šaltinis — bendriniai žodžiai *namaï* ir *vietà*.

Pacílta "pv. Laibūnuose". Mikrotponimas susiformavęs iš liet. tarm.

to paties objekto vardo *Paciltė~Patiltė*, plg. k. vardus *Patiltis*, *Patiltčiai* (LATS 232), taip pat kitus mikrotoponimus *Patilčiai*, *Patiltys*, *Patiltės* "pv. vardu" (LVK). Pateiktieji mikrotoponimai kilę iš bendrinio žodžio *patiltė* "vieta po tiltu". Pastebėtina dar, kad tiriamojo mikrotoponimo aiškiai buvo girdima kirčiuoto skiemens tvirtapradė priegaidė – pirmasis dvigarsio sandas buvo tariamas pailgintas.

Padzirváný "pv. Vidiškiuose". Mikrotoponimas yra kilęs iš liet. bendrinio žodžio *pádirvonis*, *padirvonys*. Plg. dar k. vardą *Pádirvoniai* (LATS 208), taip pat mikrotoponimus *Padirvonys*, *Padirvonė*, *Padirvoniai* ir kt. (LVK).

Padrúkša k. (of. Padrúkša). Apso lietuvių ši kaimą vadina lietuviškai – *Padrúkšé*. Oikonimas kilęs iš greta esančio ežero *Drūksiai* (žr. LUEV 32) vardo ir priešdėlio *pa-*.

Pakúlnia k. (of. Pakúlnia). Oikonimas greičiausiai yra pavardinės (pavardinės) kilmės, plg. pvd. *Pakułnis* (LPŽ II 375). Plg. dar mikrotoponimus *Pakuńskiškė*, *Pakuńskiškės* mš., krm., *Pakuńių sodýba* (LVK).

Pálauka "pv. Pakulnijoje". Vietovardis yra neabejotinai kilęs iš liet. bendrinio žodžio *pálaukė*, plg. dar *pálaukis*, taip pat mikrotoponimus *Pálaukė* (LVK), k. vardus *Pálaukė*, *Palaukė*, *Palaükė* (LATS 220).

Patkudrýški "l. ir plk. Pakulnijoje". Tai grynaud liet. kilmės apslavintas mikrotoponimas, turintis ir baltarusių priešdėlių *pad-*. Žr. *Kudrýški*.

Ratášali "Laibūnų kaimo dalis" (of. Ratášali). Toponimas yra dvikamienis. Pirmasis jo démuo yra bendrinis žodis *rētas* (pastarasis parabinėse su Baltarusija lietuvių šnektose paprastai dėl e prieš čia tarjamą kietajį r išverčiamas į *rātas*), antrasis – nė *šalīs*, o *šilas*. Vadinas – tai *Retāsilis*. Kad antrasis jo démuo tikrai yra *šilas*, pirmiausiai rodo SNVV 328 greta oficialiosios baltarusiškos formos pateikiama rusiška jo forma *Ratāseli*, taip pat patvirtinta ir LEBA 97 Breslaujos raj. oikonimo forma *Retašilis* (galbūt yra pamato spėti, kai tai tas pats oikonimas). Be to, kaip yra patirta, tą gana gerai pagrindžia ir vartoamos baltarusių šnektos kai kurių aiškesnių lietuviškos kilmės vietovardžių nekirčiuoto (o mūsy atveju dar ir sukietinto) skiemens fonetika. Kaip jau yra sakyta, liet. *Ažugiriai*, *Girtuoklynė* ir kt. čia tariami *Gertoklínia*, *Ažugery* ir pan. Mūsy atveju *Retāsilis* jų imtas tarti *Ratāseli*, o toks naujai atsiradęs e po kietojo š lengvai išvirto į a ir taip susiformavo *Ratāšali*. Čia pastebėta taip pat, kad ir daugiau yra tokio i virtimo po š į a atvejų. Sakysim, mūsy *šipulys* čia tariamas *šapul*.

Rauketá k. (of. Raukéta). Vardu *Rauketà* vadinanamas ir pro kaimą tekantis upelis (LUEV 133). Abu vardai galėtų būti kilę iš pvd. *Raūkas* (LPŽ II 583 <*raūkti*: "daryti raukšlétą" – LHEŽ 274) ir priesagos -eta (LKG 333). Tačiau, mūsy nuomone, visai įmanoma ir jų pravardinė kilmė – iš **Rauketà*, kuri būty liet. bendrinio žodžio *rauketà* lygmuo. Plg. dar b. *Rauketà* (LVK).

Ražákalmia "kln. Bičiūnuose". Vietovardis dvikamienis, antrasis jo démuo *kálnas*, o pirmasis – kiek abejoatinas. Galbūt jį galima sieti su tokiaisiai liet. mikrotoponimais, kaip *Róžakalnis*, *Róžabalė*, *Róžiaraistis* (LVK) ir pan. Tada tas démuo būty *Róžé(<róžé)*, plg. dar k. *Róžiakiemis* (LATS 256). Bet fonetiškai taip pat néra pamato atmesti minties, jog tą démenį gali su-

daryti *Rėžiai* k. <*rėžiai* (LATS 261), plg. dar *Rėžupalis* (LHEŽ 276), *Ražiai* k. (LATS 260) ar net *Raižiai* k. (LATS 256).

Rėkščynia "krūmeliai Bičiūnuose". Mikrotoponimo šakninių skiemenuj sudaro suužpakalėjės *a*, kuris gali būti kilęs tiek iš *e*, tiek iš *é*, todėl yra vienodo pamato manyti jį kilus tiek iš pavardės *Rekštys*, tiek ir iš *Rékštys* (LPŽ II 595) ir vietos reikšmę turinčios priesagos -*yné*. Plg. dar up. *Rėkšupis* (LUEV 134), gn. *Rėkšiai*, plk. *Rėkšpjaunis* (LVK), taip pat ir *Rėkšupio* etimologiją (LHEŽ 275–276). Taigi *Rekštyné* ar *Rékštyné* čia bus pavirtusi į *Rėkščynia*.

Rápiški k. Neišaiškinus šio oikonimo šaknies *e* prigimties, neaiški jo viso kilmė. Tačiau pagal ne visai dėsningą šios šnektofonetiką yra pamato įtarti, jog šis *a* gali būti kilęs ir iš dvibalsio *ei* po *r* (plg. čia tariamą k. vardą *Acniány*<*Eitminaí* ir kt.). Jei taip iš tikro būtų, galima būtų tvirtinti, kad oikonimas yra priesagos -*iskiai* vedinys iš pavardės *Réipa* (LPŽ II 593).

Samanica "mš. Laibūnuose". Mikrotoponimas yra liet. mikrotoponimo *Samaničia* tiesioginis ekvivalentas, kilęs iš bendrinio žodžio *samanycia* "samanyne".

Sauliažory, Saliažory, Šauliažory "ež. Vidiškiuose". Hidronimo formas labai gerai charakterizuoją šio regiono baltarusių šnektoje turimo nekirčiuoto liet. dvibalsio *au* baltarusėjimo procesą ir jo padarinius. Dar gerokai anksčiau mūsų buvo nustatyta, jog liet. *au* baltarusių šnektose neretai yra išvirtęs į *a* (Baltistica 73–77). Straipsnyje buvo nurodoma nemaža baltarusių lituanizmy – bendriniai ir tikrinių žodžių – su minima fonetika ir kartu pateikiamas raktas panašiems lituanizmams atpažinti ir jiems identifikuoti. *Sauliažory* hidronimas ir jo variantai ne tik pagrindžia mūsų teiginį, bet ir konkretiai atskleidžia patį tokio virtimo procesą. Ežero pavadinimas, be jokios abejonės, yra kilęs iš liet. *jo* pavadinimo **Sauliažeriai* ar **Sáuliažeriai* (plg. *Saulupé*, *Saulatakis* LUEV 143)<*sáulē* ir *ežeraí*. Vardo variantas su pradiniu *š* yra velyvesnis, greičiausiai atsiradęs dėl semantikos išblukimo. Jo šaknies *əu* neabejotinai rodo pereiginį liet. *au* virtimo į brus. *a* laipsnį. Iš antros pusės, Apsu lietuvių šnektoje turimas tos pačios fonetikos kaip ir *Saliažory* grynaiai lietuviškas hidronimas *Dablys*<*Daublij̄s* (žr. aukščiau), taip pat greičiausiai ir *Marúga*<**Maurūgà*, rodytų, kad nekirčiuoto *au* monoftongizacija į *a* gali vykti (ir, be abejos, vyko) ir pačioje lietuvių šnektoje (šiuo atveju kontaktuojančioje su baltarusiais). Iki šiol tokio proceso lietuvių kalbos šnektose nebuvu atskleista.

Sniegiški k. (of. *Sniegiški*). Oikonimas yra pvd. *Sniegis* (LPŽ II 774) ir priesagos -*iskiai* vedinys. Plg. ež. *Sniēginis*, *Sniēgiškis* (LUEV 152), taip pat mikrotoponimus *Sniēgiabalé*, *Sniēgiaragis* ir kt. (LVK) bei k. *Sniēgiškés* (LATS 285).

Šaltáni k. (of. *Šaltáni*). Oikonimas, remiantis lingvistinės geografijos duomenimis, yra kilęs ne iš bendrinio žodžio *šaltēniai*, o iš tam regionui tipiško žodžio *šaltiniai*, kuris baltarusėdamas galėjo nedėsningai iškreipti priesagos ī, jų suužpakalindamas.

Taukiní k. Oikonimas greičiausiai yra spejamos liet. pvd. **Taukinys* (plg. *Taukinis* Salys 462; **Taukinis* LPŽ II 1029) daugiskaitinė forma. Toki

spėjimą patvirtina oikonimo galūnės kirtis.

Trakiški k. (of. *Trakiški*). Oikonimas sudarytas iš priesagos *-iški* = liet. *-iškiai* ir bendrinio žodžio *trākas* "miško kirtimas, maži krūmokšniai", plg. k. vardus Lietuvoje *Trakiškai*, *Trakiškis* ir kt. (LATS 319), taip pat hidronimus *Trākravis*, *Trākupis* ir kt. (LUEV 174).

Trylápnik "b. Bičiūnuose". Mikrotoponimas yra kilęs iš bendrinio liet. žodžio *trilápnikas* "puplaiškis". Plg. kitus liet. mikrotoponimus *Trilápē* "pieva priaugusi puplaiškių", *Trilapyné* pv. ir kt. (LVK).

Vainiúny, Vainiúncy k. (of. *Vainiúny*). Antrasis oikonimo variantas labiau subaltarusintas. Vardas kilęs iš pvd. *Vainiúnas* (plg. LPŽ II 1135), yra jos daugiskaitos forma. Plg. *Vainiúnų ēžeras* (LUEV 183), liet. kaimų vardus *Vainiūnai* (LATS 331).

Varpínia "pv. Bičiūnuose". Mikrotoponimas kilęs iš liet. bendrinio žodžio *varpyné* "vieta, kur priauge daug didelėmis varpomis žolių". Plg. balų vardus *Varpynė*, *Varpýnas* ir kt. (LVK).

Verpetà "kln. Bičiūnuose". Tai liet. to paties kalno vardo *Verpetà*, kilius iš bendrinio žodžio *verpetà* (*verpētas*), subaltarusinta lytis. Plg. liet. mikrotoponimus *Verpetà* mš., kln., *Verpētas* kln., *Verpetiné* pv. (LVK).

Vídzys mstl. (of. *Vídzys*). Apso lietuvių jį vadina *vídzai*, senesnieji – *vídzai~Vidžiai*, *Výdžiai*. Oikonimas, be abejonių, yra kilęs iš pvd. *Výdžius* (plg. LPŽ II 1205). Plg. dar mikrotoponimus *Výdžiamiskis*, *Výdžgojis* ir kt. (LVK). Forma *Vidžiai* vélyvesnė, subaltarusėjusi.

Vidžiški k. (of. *Vidžiški*). Pavadinimas kilęs nuo miestelio vardo *Vidžiai*, *Výdžiai* su priesaga *-iški<-iškiai*.

Vilkianiški k. (of. *Vilkianiški*). Oikonimas kilęs iš pavardės *Vilkénas* (tarm. *Vilkénas*), plg. LPŽ II 1217 ir priesagos *-iškiai*, dar plg. LEBA 17, taip pat kaimų vardus *Vilkénas*, *Vilkénai* (LATS 346).

Viřupi "b. Vainiūnuose". Mikrotoponimas turi savo giminaičių ir Lietuvoje, pvz., *Viřupé* dr., *Viřupýs* b., *Viřupiai* pv., *Viřupeliai* l. (LVK). Jie kilę iš bendrinijų žodžių *viršus* ir *upé* (*upēliai*).

Ždágeli k. (of. *Ždágeli*). Oikonimas – tikriausiai lietuviško to kaimo vardo *Išdégéliai* subaltarusinta lytis. Priešdėlio *i-* čia numestas dėl vardo reikšmės nesuvokimo ar patogumo tarti. Plg. liet. mikrotoponimus *Išdégélē* pv., *Įšdega* "pv.", kur išdegusios durpės", *Įšdege* pv. ir kt. (LVK).

Žágary, Žýgary "dr. Pakulnioje". Mikrotoponimas, be abejo, yra kilęs iš lietuviškos pvd. *Žágaras* (LPŽ II 1307) subaltarusėjusios lyties *Žágaras* daugiskaitos. Pastebėtina, kad šio regiono baltarusių šnektoje skolinys iš liet. bendrinio žodžio *žagarai* taip pat tariamas *žágary* (plg. dar ir čia turimą lituanizmą *žágini<žaginiai*). Lietuvos paribiniuose punktuose su baltarusių šnektomis šios šaknijos mikrotoponimai taip pat tariami su *Žegar-*, pvz., *Žegarýné* dr., *Žegarýnas* kln. ir pan. (LVK). Formos *Žágary* suužpakalintas šaknies y greičiausiai yra vélyvesnis, susiformavęs lyčiai *Žágary* toliau slavėjant.

Straipsnyje mėginama nustatyti 68 vietas vardų (77 jų variantų), vartojamų Vidžių apyl. senųjų vietinių gyventojų baltarusių, lietuviška kilmė. Visi tokie vietovardžiai sudaro 85% visų tose apylinkėse vartojamų vietų vardų. Kitų čia turimų negausių vietovardžių kilmė dažniausiai slaviška, pvz., *Haražá̄ka*(*<Aharažá̄ka*, plg. *harót<aharód*) "l. Laibūnuose", *Kaziónaje vóziara* "ež. Vidiškiuose" *Navińki* "l. Bičiūnuose", *Padvarýka* "l. Pakulnjoje", *Sípavičy*(*<Asípavičy*) k., *Sivóje balótā* "b. Laibūnuose" ir kt. Galimas daiktas, jog tam tikra dalis šių vietovardžių (pvz., *Navińki*, *Sípavičy*) panašiai bus skambėjusi ir tais laikais, kai čia dar buvo galima rasti lietuviškai kalbančių. Tokią nuomonę iš dalies galbūt galėtų paremti ir kai kurios jų lietuviška fonetika, sakysim, pribalsio *n* prieš k lietuviškas gomurinis tarimas. Kad ši liet. kalbos fonetikos ypatybė čia tikrai baltarusių šnektoje turima, gerai rodo ir jos bendrinių baltarusiškų žodžių su šios pozicijos *n* lietuviškas tarimas. Mūsų užrašyti tokie tą liet. kalbos fonetiką išlaikę žodžiai: *apiéñki* "kelmučiai", *miadziá̄ka* "geležinė gyvatė", *liapiá̄ka* "iš molio krėsta pirkutė", *rumiá̄tki* "dobiliukai".

Dauguma straipsnyje nagrinėjamų vietų vardų yra kilę iš pavardžių ir kitų tikrinių vardų. Jie sudaryti su lietuviškomis priesagomis *-iškiai*, *-iūnai*, *-énai*, *-elai*, su ryty lietuvių šnektoms būdingais priešdėliais *anta-*, *ažu-*, su priešdėliu *pa-* ir pan. Jų tarpe yra oikonimų, su priesagomis sudarytų iš senųjų dvikamienių asmenvardžių, nemaža yra ir sudurtinių iš dviejų bendrinių žodžių ir kt.

Straipsnyje nagrinėjamieji vietovardžiai ypač atkreipia dėmesį savo fonetika, jos specifika, atspindinčia tam tikrus, iki šiol plačiau neatskleistus, dviejų skirtingų kalbų fonetinių sistemų susidūrimo padarinius, išryškinančius ty kalbų glaudžių kontaktų rezultatus. Baltarusiškose vietovardžių formose užfiksotas, pavyzdžiui, nekirčiuoto žodžio pradžios liet. dvibalsio *ei* vertimas į *ai* (tai būdinga šio regiono liet. šnektos ypatybė, plg. jų *aīc<eǐti*), to *ai*- suvienbalsėjimas į *a* (šis dalykas liet. šnektose iki šiol neb užfiksotas), jo suprieseikėjimas iki *e* (tai irgi iki šiol liet. šnektų fonetikai nelabai žinomas reiškinys) ir atsiradimas prieš jį protetinio *j* (tai vėl liet. fonetikos dėsnis). Taip yra atsitikę su čia nagrinėjama baltarusiška oikonimo forma *Jacmiány* (*tariamas jecmiany*)*<Acmiány**<Acimiany**< Eitménai**< Eitminai**< pvd. Eitminas*). Panaši fonetinė kaita turima ir baltarusiškoje oikonimo formoje *Avidiány**< Aividiany**< Eividiany**< Eivydénai**< pvd. Eivydas + tarm. liet. -enai*). Šio regiono baltarusiškose vietovardžių formose atispindi ir nekirčiuoto liet. dvibalsio *au* virtimas į *a* (kai kuriose jų išsaugotas ir tokio virtimo per *əu* pakopą laipsnis). Štai ež. *Saliažory* yra kilęs iš **Sauliažeriai**< sáulé+ežerai*, o jo forma *Šauliažory* kaip tik rodo skiemens pereiginę pakopą iš *au* į *a*. Hidronimo forma *Marúga* taip pat greičiausiai yra atsiradusi iš **Maurūgà* tokiu pačiu keliu. O ežero vardas *Daublys* ir Apso lietuvių tariamas *Dablýs* (baltarusių tako *Dabliánskaje vóziara*), tačiau lietuviai vėl visada sako *Daūblis*, *Daūblj...*, o baltarusiai – vóziara *Dáublia*. Tai vėl svarbi ir nemažiau vertinga bei aktuali dviejų skirtingų kalbų kontaktavimo detalė. Anksčiau ji mūsų buvo konstatuota tik baltarusių šnekty lituanizmuose, o šiuo atveju – ir kontaktuojančioje lietuvių šnektoje. Vadinas, tas procesas vyksta ir

mūsy dienomis, taip pat ir mūsy šnektose. Taigi jis gyvas ir tebeformuoja kontaktuojančių šnekty fonetikos sistemas. Nagrinėjamų vietovardžių formos neblogai atspindi kartais ir nekirciuoto liet. balsio i virtimo į brus. e atvejus, pvz., *Gertoklīnia* <*Girtuoklynė* ir kt. Tokio virtimo atskleidimas padėjo išaiškinti oikonimo *Jarkánc* kilmę : *Jarkánc* (taria *jerkánc*) < *irkánc* < *girkánc* (plg. *jenerōlas* < *generōlas* ir kt.) < *Girkānčiai* < pvd. *Girkantas* (daugiskaitinės lyties). Panašiai atskleista ir mikroponimo *Ratášali* kilmė iš liet. tarm. *rātas* < *rētas* ir *śilas* (per brus. *śel-*) > *śal*. Kai kurie nagrinėjamieji brus. vietovardžiai kartais yra netekę savo tam tikry reikšminį lietuviškų elementų ir dėl to sunkiai etimologizuojami. Štai objektyviai nustatyta, kad oikonimas *Ždželi* – tai liet. *Išdēgélai* (< *Išdēgélė* < *išdēgélė* "išdegės durpynas"), netekę (baltarusėdami) balsio i priešdėlyje *iš*.

Kitomis fonetinėmis ypatybėmis straipsnyje nagrinėjamieji vietovardžiai visiškai pritampa prie lietuvių Apso šnektofonetikos (plg. AT 173–191; ADK 91–98). Juose palyginti gerai išlaikytas senasis ilgasias a, e ~ bendrinės kalbos o, ē. Bendrinės kalbos dvigarsiai *am*, *an* verčiami *um*, *un*, kietinamas priebalsis l prieš priešakinius balsius ir kt.

Remiantis visu tuo, svarbu konstatuoti, kad straipsnyje nagrinėjami šio arealo kalbiniai studijų duomenys aiškiai įrodo, jog baltarusėjimas čia yra visai nesenas procesas, kad jis nepasibaigęs ir tebevyksta ir mūsy dienomis, kad susiformavę fonetiniai pakitimai yra specifiški, didžiai svarbūs ne tik lietuvių šnekty fonetikai ir gramatikai, bet ir lietuvių-baltarusių šnekty tarpusavio kontaktams, kad baltų-slavy kalbotyrai aktualus tolimesnis šio regiono kalbinis tyrinėjimas ir jo duomenų kruopštus fiksavimas.

SUTRUMPINIMAI

- ADK — Morkūnas K. Apso lietuvių šnekto daiktavardžių kaityba // Lietuvių kalbotyros klausimai. T. 28: Kalby ryšiai ir sąveikos. V., 1989. P. 91–98.
- AT — Grinavėckienė E. Kai kurios Apso tarmės būdingesnės ypatybės // Lietuvos TSR Mokslo Akademijos darbai. A serija. V., 1960. T. 2(9). P. 173–191.
- Baltistica — Grinavėckienė E., Mackevič J. Lie. (i)au vokalizmo atliepai baltarusių lituanizmuose // Baltistica. III(1) priedas. V., 1989. P. 70–80.
- LATS — Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas. V., 1976. D. 2.
- LEBA — Biryla M. V., Vanagas A. P. Litouskija elementy u bielaruskaj anamastycy. Minsk, 1968.
- LHD — Vanagas A. Lietuvos TSR hidronimų daryba. V., 1970.
- LHEŽ — Vanagas Ą. Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas. V., 1981.
- LKB — Grinavėckienė E., Mackevič J. Kai kurios baltarusių lituanizmy fonetikos ypatybės // Lietuvių kalbotyros klausimai. T. 27: Lietuvių kalba ir bilingvizmas. V., 1988. P. 123–131.

- LKG — Lietuvių kalbos gramatika. V., 1965. T. 1.
- LKŽ — Lietuvių kalbos žodynas. V., 1966. T. 7; 1976. T. 10.
- LPŽ — Lietuvių pavardžių žodynas. V., 1985. T. 1; 1989. T. 2.
- LUEV — Lietuvos TSR upių ir ežerų vardynas. V., 1963.
- LVK — Lietuvių vietvardžių kartoteka. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje.
- Salys — Salys A. Raštai. T. 2: Tirkiniai vardai. Roma, 1983.
- SNVV — Rapanovič J. N. Slounik nazvau nasielionych punktow Viciebskaj voblasti. Minsk, 1977.

ТОПОНИМЫ ЛИТОВСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ ОКРЕСТНОСТЕЙ ВИДЗИ

Резюме

В статье устанавливается литовское происхождение 68 топонимов (названия деревень и микротопонимия) окрестностей местечка Видзы (Браславский р-н Витебская обл. Белоруссия), в которых в настоящее время местное население говорит по-белорусски. Установлено, что такие топонимы составляют около 85% всех топонимов исследуемых окрестностей. Своей фонетической системой и словообразованием топонимы примыкают к языковой системе местечка Опса. По происхождению большинство их образовано от фамилий с суффиксами -иши, -уны, -ены, -ели, с префиксами анта-, ажу-, а также от нарицательных сложных существительных. На основе изложенного в статье делается предположение, что процесс обелоруссения исследуемого языкового ареала сравнительно поздний.